

پایان نامه کارشناسی ارشد در (اقتصاد، گرایش علوم اقتصادی)

عنوان:

برآورد و تخمین تابع تقاضا برای نیروی کار در استان سیستان و بلوچستان

استاد راهنما:

دکتر مصیب پهلوانی

استاد مشاور:

دکتر نظر دهمرده

تحقیق و نگارش:

محمد روشن رو

(این پایان نامه از حمایت مالی معاونت پژوهشی دانشگاه سیستان و بلوچستان بهره مند شده است)

شهریور ۱۳۹۰

پسند نهایی

این پایان نامه با عنوان برآورده و تعیین نوع نفاخا بران نیروی کار در استان سیستان و بلوچستان قسمتی از برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد علوم اقتصادی توسط دانشجو محمد روشن رو با راهنمایی استاد پایان نامه دکتر مصعب بیگوانی تهیه شده است. استفاده از مطالب آن به منظور اهداف آموزشی با ذکر مرجع و اطلاع کتبی به حوزه تحصیلات تکمیلی دانشگاه سیستان و بلوچستان مجاز می باشد.

نام و امضاء دانشجو
محمد روشن
Siyan

این پایان نامه یک واحد نرسی شناخته می شود و در طریق حکم کتبی توسط هیات داوران بررسی و ترمیم می شود. به آن تعلق گرفت.

تاریخ	امضاء	نام و نام خانوادگی	
		دکتر مصعب بیگوانی	استاد راهنما
		دکتر مصعب بیگوانی	استاد راهنما
		دکتر امیر زاکر	استاد مشاور
		دکتر محمدعلی شایگان	داور ۱
		دکتر امیر بیگوانی	داور ۲
		دکتر امیر بیگوانی	نماینده تحصیلات تکمیلی

تعهدنامه اصالت اثر

اینجانب محمد روشن رو تعهد می کنم که مطالب مندرج در این پایان نامه حاصل کار پژوهشی اینجانب است و به دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این نوشته از آن استفاده شده است مطابق مقررات ارجاع گردیده است. این پایان نامه پیش از این برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است.

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به دانشگاه سیستان و بلوچستان می باشد.

نام و نام خانوادگی دانشجو: محمد روشن رو

امضاء

تقدیم به:

ای پدر از تو هر چه می گویم باز هم کم می آورم
خورشیدی شدی و از روشنایی ات جان گرفتم و در ناامیدی ها نازم را
کشیدی و لبریزم کردی از شوق
اکنون حاصل دستان خسته ات رمز موفقیتیم شد
به خودم تبریک می گویم که تو را دارم و دنیا با همه بزرگیش مثل تو را
..... ندارد

و تو ای مادر، ای شوق زیبایی نفس کشیدن
ای روح مهربان هستی ام
تو رنگ شادی هایم شدی و لحظه ها را با تمام وجود از من دور کردی و
عمری خستگی ها را به جان خریدی تا اکنون توانستی طعم خوش
پیروزی را به من بچشانی

به برادرانم:

آنانکه آفتاب مهرشان در آستانه قلبم همچنان پابرجاست و هرگز غروب نخواهد کرد

و تقدیم به مهربان فرشتگانی که:

لحظات ناب باور بودن، لذت و غرور دانستن، جسارت خواستن، عظمت رسیدن و تمام تجربه
های یکتا و زیبای زندگیم، مدیون حضور سبز آنهاست

خواهرانم فاطمه و سارا

سپاسگزاری

اکنون که به یاری پروردگار این نوشتار، به پایان رسیده است، بر خود لازم می دانم از استاد ارجمندم جناب آقای دکتر پهلوانی به عنوان استاد راهنما، که بی شک بدون راهنمایی های ایشان، نوشتن این رساله ممکن نبود، و همچنین از جناب آقای دکتر دهمرده، به عنوان استاد مشاور که با راهنمایی های موثرشان، در تکمیل و تصحیح این نوشتار کمک نموده اند و همچنین مدیر گروه محترم جناب آقای دکتر جواد شهرکی تشکر و قدردانی می نمایم. جا دارد از زحمات بی شائبه خانواده محترم، که در طول دوران سخت تحصیل همواره مشوق و پشتیبانم بوده اند، کمال تشکر و قدردانی را داشته باشم. در پایان از دوستان عزیزم که با دلگرمی هایشان پیوسته راه را بر من هموار می کردند تشکر می نمایم:

آقایان: دکتر افشین حیدر پور، وحید پناهی، محمد صادق کسرای مهر، اسد الوندی زاده، علی شفیعی، عباس مرادی، مسلم احمدی، افشین جوانمردی، ابراهیم ابراهیمی تبار، فرزاد رضانی، رامین زابلی، علی قباد پور، محمد حسین موید نیا، سوران عبدی، داوود عابد، هاشم نوروزی، مجتبی پهلوانی، محسن طالبی، حمید مرادی، یوسف الیاسی

خانم ها: کشته گر، میر، شهنوازی، رخشانی، نیکبخت، صالحی، صفا منش،

چکیده:

برآورد الگوهای تقاضا برای نیروی کار در اقتصاد ایران، و بخصوص در استان های کشور، برای شناسایی عوامل مؤثر بر تقاضای نیروی کار و پیش بینی تقاضا برای نیروی کار در آینده از اهمیت بسزایی برخوردار است. به منظور ایجاد اشتغال برای نیروی کار، باید عوامل مؤثر بر تقاضا را برای نیروی کار شناسایی کرد تا بتوان با برنامه ریزی درست تقاضای نیروی کار را در حد مطلوب افزایش داد. این تحقیق درصدد شناسایی عوامل مؤثر بر تقاضا برای نیروی کار و تخمین تابع تقاضا برای نیروی کار استان سیستان و بلوچستان است. دوره مورد بررسی ۱۳۸۶-۱۳۵۸ می باشد. در این تحقیق با توجه به مانا و نامانا بودن متغیر ها و نیز مزیت های خاص متد ARDL، نسبت به روش های دیگر از این روش استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان می دهد مهمترین عوامل مؤثر بر تقاضای نیروی کار در استان سیستان و بلوچستان، تولید ناخالص داخلی و سرمایه سرانه می باشند. که تولید ناخالص داخلی رابطه مثبت و معنی دار و سرمایه سرانه بدلیل جانشینی سرمایه بجای نیروی کار رابطه منفی و معنی داری بر تقاضای نیروی کار در استان سیستان و بلوچستان دارد.

کلمات کلیدی: تقاضا-نیروی کار-سرمایه سرانه-تولید ناخالص داخلی-ARDL

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
فصل اول	
۲	۱-۱-مقدمه
۴	۲-۱-بیان مسئله
۵	۳-۱-اهمیت و ضرورت تحقیق
۶	۴-۱-سوالات تحقیق
۷	۵-۱-فرضیات تحقیق:
۷	۶-۱-قلمرو تحقیق و شیوه تحلیل
۷	۷-۱-اهداف و دستاوردهای تحقیق
۷	۸-۱-متدولوژی و روش تحقیق:
۸	۹-۱-روش جمع آوری آمار و اطلاعات:
۹	۱۰-۱-کاربرد نتایج تحقیق:
۹	۱۱-۱-محدودیت های تحقیق:
۹	۱۲-۱-مراحل علمی اجرای طرح:
۹	۱۳-۱-مفاهیم و تعاریف
۱۳	۱۴-۱-جمع بندی و نتیجه گیری
۱۴	۱۵-۱-فهرست منابع و مآخذ فصل اول
فصل دوم	
۱۶	۱-۲-مقدمه
۱۷	۲-۲-تئوری های ایستای تقاضای نیروی کار
۱۷	۱-۲-۲-روش حداکثر کردن سود
۱۹	۲-۲-۲-رویکرد حداقل کردن هزینه
۲۱	۳-۲-۲-مدل بین دوره ای تقاضای نیروی کار
۲۴	۴-۲-۲-مدل تعادل در بازار کار
۲۵	۵-۲-۲-تئوری های پویای تقاضای نیروی کار
۲۸	۳-۲-الگوی پویای تقاضای نیروی کار
۳۰	۴-۲-الگوی محدودیت مقداری در بازار کار
۳۱	۵-۲-رهیافت جستجو و انتخاب شغل
۳۲	۶-۲-روابط بلندمدت و دینامیک های کوتاه مدت تقاضای نیروی کار
۳۴	۷-۲-فهرست منابع و مآخذ فصل دوم
فصل سوم	
۳۶	۱-۳-تحلیل بازار کار استان در سالهای ۸۸-۱۳۷۵
۴۱	۲-۳-ارزیابی و تحلیل تقاضا در بازار کار استان برحسب فعالیت‌های اقتصادی، جنسی
۴۳	۳-۳-توزیع شاغلان به تفکیک مناطق شهری و روستایی:

- ۴۳-۱-۳-۳ بررسی وضعیت اشتغال مناطق شهری استان به تفکیک بخشهای اقتصادی
- ۴۴-۲-۳-۳ بررسی وضعیت اشتغال مناطق روستایی استان به تفکیک بخشهای اقتصادی
- ۴۵-۴-۳ توزیع نسبی جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر برحسب وضع فعالیت و جنس در نقاط شهری و روستایی
- ۴۷-۵-۳ توزیع شاغلان ده ساله و بیشتر در استان به تفکیک مناطق شهری- روستایی و شهرستان
- ۴۸-۶-۳ جمع بندی و نتیجه گیری:
- ۴۹-۷-۳ فهرست منابع و مأخذ فصل سوم:

فصل چهارم

- ۵۱-۱-۴-۱ مقدمه:
- ۵۲-۲-۴-۲ مروری بر آثار و تحقیقات تقاضای نیروی کار در داخل
- ۵۹-۳-۴-۳ مروری بر آثار و تحقیقات تقاضای نیروی کار در خارج
- ۶۷-۴-۶-۴ خلاصه و نتیجه گیری
- ۶۸-۷-۴-۷ فهرست منابع و مأخذ فصل سوم

فصل پنجم

- ۷۲-۵-۱-۱ مقدمه
- ۷۲-۵-۲-۲ معرفی مدل های تقاضای نیروی کار
- ۷۴-۵-۳-۳ آزمون ایستایی متغیرها
- ۷۶-۵-۴-۴ آزمون ARDL کوتاه مدت و نتایج حاصل از آن
- ۷۷-۵-۵-۵ نتایج آزمون بلند مدت تابع اشتغال نیروی کار استان سیستان و بلوچستان
- ۷۹-۵-۶-۶ نتایج ECM در روش ARDL
- ۷۹-۵-۷-۷ آزمونهای ثبات و تشخیص
- ۸۱-۵-۸-۸ خلاصه ، جمع بندی و نتیجه گیری فصل پنجم
- ۸۲-۵-۹-۹ فهرست منابع و مأخذ فصل پنجم

فصل ششم

- ۸۴-۶-۱-۱ نتیجه گیری
- ۸۵-۶-۲-۲ پیشنهادات
- ۸۶ پیوست (۱)
- ۱۰۲-۲-۱-۱ مقدمه
- ۱۰۲-۲-۲-۲ الگوی خودبازگشت با وقفه های توزیع شده
- ۱۰۵-۲-۲-۱-۱ الگوهای پویا
- ۱۰۷-۲-۲-۲-۲ الگوی تصحیح خطا
- ۱۰۹-۲-۳-۳ آزمون مجموع تجمعی (CUSUM) و مجموع مجذور تجمعی (CUSUMQ)
- ۱۱۲-۲-۳-۳ خلاصه و نتیجه گیری

فهرست جدول ها

عنوان	صفحه
جدول:۳- ۱از بازار کار استان ۱۳۸۸- ۱۳۷۵	۴۰
جدول:۳- ۲روند اشتغال استان برحسب بخش های عمده اقتصادی (نفر،۸۸-۱۳۶۵).....	۴۲
جدول:۳- ۳روند اشتغال استان برحسب بخش های عمده اقتصادی، مناطق شهری و روستایی (نفر)	۴۴
جدول:۳- ۴توزیع نسبی جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر برحسب وضع فعالیت و جنس در نقاط شهری(درصد) ..	۴۵
جدول:۳- ۵توزیع نسبی جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر برحسب وضع فعالیت و جنس در نقاط روستایی(درصد)	۴۶
جدول:۳- ۶توزیع شاغلان ده ساله و بیشتر در استان به تفکیک مناطق شهری- روستایی و شهرستان	۴۷
جدول:۵- ۱بررسی مانایی و نامانایی متغیرهای الگو براساس آزمون دیکی فولر تعمیم یافته (۱۳۸۶- ۱۳۵۸)	۷۴
جدول:۵- ۲بررسی مانایی و نامانایی متغیرهای الگو براساس آزمون فیلیپس پرون (۱۳۸۶- ۱۳۵۸)	۷۵
جدول:۵- ۳بررسی ضرایب تابع تقاضای نیروی کار استان در کوتاه مدت	۷۷
جدول:۵- ۴بررسی ضرایب تابع تقاضای نیروی کار استان در بلند مدت	۷۸
جدول:۵- ۵نتایج آزمون ECM	۷۹

فهرست نمودار ها

صفحه	عنوان
۴۰	نمودار: ۳-۱ تراز بازار کار استان طی سالهای ۸۸-۱۳۷۵
۷۵	نمودار: ۵-۱ روند تغییرات ارزش افزوده در استان ۸۶-۱۳۵۸
۷۵	نمودار: ۵-۲ روند تغییرات نیروی کار در استان ۸۶-۱۳۵۸
۷۶	نمودار: ۵-۳ روند تغییرات سرمایه سرانه در استان ۸۶-۱۳۵۸
۸۰	نمودار: ۵-۴ مدل تابع تقاضای نیروی کار
۸۰	نمودار: ۵-۵ مدل تابع تقاضای نیروی کار

فصل اول

کلیات تحقیق

مسائل مربوط به نیروی انسانی از آنجا که هم جنبه اقتصادی و هم جنبه غیر اقتصادی دارد، در برنامه‌ریزی کلان چهار ساله پنجم اهمیت چشمگیری یافته، بطوری که می‌توان ادعان داشت مهمترین دغدغه برنامه‌ریزان کشور در چارچوب برنامه پنجم نیز موضوع اشتغال است. در شرایط حاضر که جمعیت زیاد همراه با انتظارات رو به تزاید و نیز جوانی جمعیت و تقاضای روزافزون، فرصت‌های شغلی اقتصادی ایران را با چالشی بزرگ مواجه ساخته است، پرداختن به این موضوع مهم و اساسی و اتخاذ مجموعه‌ای از سیاست‌های همگون و نظام‌مند برای رشد سرمایه‌گذاری در اقتصاد، اهمیتی اساسی دارد و تحقیقات وسیع و کاربردی را در این زمینه می‌طلبد.

یکی از الزامات کلیدی برای بهبود بازار کار و ارتقای نقش آن در میان بازارهای اقتصادی، داشتن یک استراتژی و یا یک راهبرد مشخص است و موفقیت این استراتژی و یا راهبرد منوط بر این است که سیاستهای بازار کار به صورت هدفمند و موثر، در گروههای مورد نظر بازار کار مورد تاکید قرار گیرد. حال می‌توان گفت که سیاست‌های بازار کار به عنوان مجموعه‌ای از معیارها، تدابیر قانونی، اصول و ضوابطی است که بکارگیری اصولی آنها در سطح کلان بازار کار منجر به تحقق اهداف بازار کار و انعطاف پذیری بیشتر آن در بازار و در نهایت اهداف کلان اقتصاد کار خواهد شد. از جمله این اهداف می‌توان به کاهش عدم تعادل‌های عرضه و تقاضای نیروی کار، تحقق نرخ بیکاری مناسب، تنظیم روابط مناسب بازار کار و... اشاره کرد. با تحقق این اهداف، در آن صورت انتظار بر این است که این سیاستها جایگاه مهمی در تصمیم‌گیری‌های مهم بازار کار داشته باشند. همچنین می‌توان گفت رشد و توسعه پایدار در هر کشوری، خاصه کشورهای در حال توسعه منوط به کیفیت و کمیت عوامل تولید در آن کشور است. امروزه در ادبیات اقتصادی برای عوامل تولید طبقه بندی و تعاریفی متنوع و متعددی وجود دارد. از جمله آن می‌توان به سرمایه، زمین و نیروی کار اشاره نمود. به همین دلیل نیز بسیاری از کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته، ساختار تولید و توسعه خود را بر محوریت توسعه علمی و منابع انسانی طرح ریزی نموده اند. در این تحقیق بر آن شدیم با توجه به مشکلات فراوان استان در زمینه اشتغال و نرخ بیکاری بالا (۱۲ درصد در سال ۸۹) و همچنین شناسایی میزان عوامل

تاثیر گذار در تقاضای نیروی کار به برآورد و تخمین تابع تقاضای نیروی کار در استان سیستان و بلوچستان بپردازیم. برای این کار در فصل اول به بررسی کلیات طرح پرداخته و در ادامه در فصل دوم مبنای نظری اشتغال را مورد بحث قرار داده ایم. در فصل سوم به تحلیل و بررسی بازار کار در استان سیستان و بلوچستان اشاره نموده ایم. در فصل چهارم به پیشینه های کار شده در مورد تقاضای نیروی کار را در داخل و خارج پرداخته و در فصل پنجم الگوی تقاضای نیروی کار استان برآورد و نتایج تحلیل شده است. در آخر هم در فصل ششم به نتیجه گیری و پیشنهادات پرداخته شده است.

۱-۲- بیان مسئله

اشتغال و بیکاری از جمله موضوع های اساسی اقتصاد هر کشوری است. به گونه یی که افزایش اشتغال و کاهش بیکاری به عنوان یکی از شاخص های توسعه یافتگی جوامع تلقی می شود. از طرفی ایجاد اشتغال و مبارزه با بحران بیکاری نیازمند شناخت کاملی از وضعیت بازار کار کشور است که این نیز به نوبه خود مستلزم داشتن آمار و اطلاعات صحیح و قابل اتکا می باشد. چالش های اشتغال با موضوع کار و بیکاری نه فقط یکی از مهم ترین مسائل اجتماعی روز به شمار می آید بلکه با توجه به میزان رشد جمعیت در دو دهه گذشته می توان آن را مهم ترین چالش اجتماعی چند دهه آینده به حساب آورد و ممکن است در آینده نزدیک به یک بحران تبدیل شود و برای برطرف کردن آن به یک برنامه ریزی درست و هماهنگ نیازمندیم. برای رسیدن به این مهم با ظهور فناوری های نوین در عرصه های تولید و کارآفرینی تحولات عظیمی در روش های تولید، توزیع و ساختار تشکیلاتی بنگاهی به وجود آمده است. از یک سو افزایش رقابت در بازارهای داخلی و خارجی شرکت ها را ملزم کرده فعالیت های خود را بر تولیدات اساسی متمرکز کرده و با ایجاد گرایش به استفاده از پیمانکاران، تامین نیاز از بیرون، بازگشت به تخصص های اولیه، جدا کردن و فروش بخش های غیرمحوری به توسعه بنگاه های کوچک متمایل شوند و از سوی دیگر افزایش درآمد سرانه در کشورهای صنعتی منجر به تغییر ذائقه مصرف کنندگان و تغییر هزینه حمل سبد کالا در کشورها شده و مشتریان خواستار کالاهای جدیدتر با عملکردهای متنوع تر و پیچیده تر شده اند. این شرایط موجب تقسیم بازارها به اجزای کوچک تر شده و بازارهای کوچک تر نیز بنگاه های کوچک را ایجاد کرده و توسعه داده اند.

اگرچه نگاه کلان به شاخص های بازار کار و مطالعه روند آنها در طول زمان نقش بسزایی در تصویر بازار کار کشور دارد، اما بررسی شاخص های عمده نیروی کار همچون نرخ بیکاری، نرخ مشارکت اقتصادی و سهم اشتغال ناقص، نرخ بیکاری جوانان و ... بر حسب استان می تواند منجر به استنباط های عمیق تری در زمینه ایجاد فرصت های شغلی پایدار با توجه به مزیت های نسبی و منطقه ای استان گردد.

بر اساس آمارهای رسمی بدست آمده از سرشماری عمومی نفوس و مسکن، سالنامه های آماری سالهای مختلف و نیز آمارهای بدست آمده از طرح آمارگیری نیروی کار این استان با ۱۸۷ هزار کیلومتر مربع وسعت، یکی از بزرگترین استان های کشور محسوب شده که وسعت آن با یازده استان کشور برابری می کند. جمعیت استان بر اساس طرح سرشماری سال ۱۳۸۵ بالغ بر دو میلیون و چهارصد و پنج هزار و هفتصد و چهل و دو نفر بوده است. درصد جمعیت مردان استان ۵۵/۷۵ درصد و زنان ۴۹/۲۳ درصد، میزان شهر نشینی ۴۹/۶ درصد

و میزان روستا نشینی هم ۵۰.۴ درصد می باشد. با عنایت به آمار های ارائه شده از مرکز آمار ایران استان سیستان و بلوچستان دارای جمعیت جوان و جویای کار می باشد که عرضه نیروی کار در استان از درصد بالایی برخوردار بوده است و با توجه به درصد پایین تقاضا برای نیروی کار، تعادل بین عرضه و تقاضای نیروی کار برقرار نبوده و جمعیت کثیری از جویندگان کار که در سن فعالیت قرار دارند بیکار بوده و یا دارای اشتغال ناقص هستند. به طوری که نرخ بیکاری در سال ۱۳۸۶، حدود ۱۱/۹ درصد و در سال ۱۳۸۷، حدود ۱۱/۱ درصد و نیز نرخ مشارکت اقتصادی در سال ۱۳۸۶، حدود ۳۵/۴ درصد و در سال ۱۳۸۷، حدود ۲۸/۶ درصد بوده است. لذا پرداختن به موضوع اشتغال و بیکاری در استان و ارائه راهکارهای علمی افزایش اشتغال و کاهش بیکاری از جمله عواملی است که می تواند به توسعه و رشد اقتصادی این استان کمک کند.

۱-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق

موضوع بررسی و تعیین عوامل موثر بر عرضه و تقاضای نیروی کار به تفکیک بخشها، علاوه بر اینکه پتانسیل ها و خلاء های موجود در هر بخش را به تصویر می کشد، زمینه طرح موضوعات جدید در بازار کار کشور های مختلف و ارائه تجارب آن کشور های را فراهم می نماید. به طور خاص، بررسی سیاستهای فعال بازار کار، سیاستهای توسعه با محوریت منابع انسانی و توسعه علمی اهمیت و ضرورت انجام این تحقیق و تحقیق های آینده پیرامون بازار کار را تبیین خواهد نمود. تلاش برای شناسایی و دستیابی به عوامل موثر بر عرضه و تقاضای نیروی کار از جمله دغدغه هایی است که می تواند در دستور کار برنامه ریزان و سیاست گذاران کلان و بخشی بازار کار کشور قرار گیرد و ضمن اتخاذ سیاستهای موثر، نیل اهداف عالی اشتغال و رفع بیکاری را فراهم نماید. در شرایط کنونی مشاهده می شود کشورهایی که گامهای بلندی در جهت رشد و توسعه برداشته اند، آنهایی هستند که به نیروی کار توجه وافری نمودند (حیدر پور، ۱۳۸۲).

شناسایی دقیق و در عین حال نزدیک به واقعیت عوامل موثر بر توابع عرضه و تقاضای نیروی کار در کشور البته با نگرش و تاکید بر تحولات و رویدادهای سریع اقتصادی نظیر بسط و گسترش مقوله جهانی شدن اقتصاد و روند همگرایی کشورهای مختلف در دنیای کنونی می تواند تاثیر ویژه ای بر شناخت بهتر پتانسیل های بخش های مختلف اقتصاد ایران (کشاورزی، صنعت و خدمات)، داشته باشد. این نکته را نیز نباید از نظر دور داشت که ایران یک کشور در حال توسعه است، در این راستا استفاده از تجربیات کشورهای مختلف از نظر سیاستهای به کار گرفته شده در بازار کار و بررسی نتایج آنها، علاوه بر این که از اتلاف منابع انسانی و مادی جلوگیری می کند دسترسی سریعتر به اهداف عالی اشتغال را فراهم می نماید (عبادالله وند، ۱۳۸۲).

اقتصاددانان کلاسیک نظیر آدام اسمیت و ریکاردو معتقد بودند که نیروی کار منبع ثروت ملل و نیروی واقعی تولید و پیشرفت است. اگرچه بین این متفکران اقتصادی در جزئیات تفاوت نظر وجود داشت، اما همگی در این اصل هم داستان بودند که نقش سرمایه در تولید و توسعه اقتصادی، بویژه در بخش صنعت ناچیز است. "انقلاب صنعتی اول" در نیمه دوم قرن هیجدهم میلادی در تحول این تفکر نقش تعیین کننده ای داشت. آدام اسمیت معتقد بود که برای بهینه کردن نقش نیروی کار وجود رقابت بر اساس نفع شخصی و مکانیزم بازار آزاد ضروری است (امینی و فلیحی، ۱۳۷۷).

تجربه کشورهای مختلف بعد از جنگ جهانی دوم به وضوح نشان داد که عامل اصلی توسعه اقتصادی، نیروی انسانی است. نیروی انسانی علت اصلی توسعه است. بدون آموزش و استفاده بهینه از نیروی انسانی نمی توان به توسعه دست یافت. سرمایه عامل مهمی در توسعه است اما عامل اصلی و اساسی توسعه کشورهای پیشرفته صنعتی استفاده بهینه از نیروی انسانی است. (زراء نژاد و نوروزانی، ۱۳۸۴).

شناسایی عوامل موثر بر تقاضای نیروی کار در بخش های مختلف صنعت و معدن، خدمات و کشاورزی و تجزیه و تحلیل این عوامل، جهت برنامه ریزی هرچه بهتر، می تواند برای مسئولین و سیاستگذاران بسیار مفید و مناسب باشد. از آنجا که آمار نشان می دهد این استان دارای نیروی جوان و آماده به کار زیادی است. شناسایی و بررسی عوامل موثر بر تقاضای نیروی کار در استان، تحلیل بازار کار در استان، سیاستها و توسعه اشتغال در استان، وضعیت بازار نیروی کار متخصص در استان و تجزیه و تحلیل مشکلات آن می تواند در جهت جذب این نیروها بسیار مفید و ارزنده باشد.

تلاش برای شناسایی و دستیابی به عوامل موثر بر عرضه و تقاضای نیروی کار از جمله راه حلهای منطقی و علمی است که می تواند دستور کار برنامه ریزان و سیاستگذاران کلان و بخشی بازار کار کشور قرار گیرد و ضمن اتخاذ سیاستهای موثر، نیل به اهداف عالی اشتغال و رفع بیکاری را فراهم نماید.

۱-۴-سوالات تحقیق

با توجه به موارد فوق الذکر، در ارتباط با موضوع مورد مطالعه سوالات اصلی به قرار زیر است:

- ۱- رابطه تقاضا برای نیروی کار در استان سیستان و بلوچستان با تولید ناخالص داخلی استان چگونه است؟
- ۲- آیا تقاضا برای نیروی کار در استان سیستان و بلوچستان با سرمایه سرانه رابطه معکوس دارد؟
- ۳- عوامل تاثیرگذار بر تقاضای نیروی کار کدامند؟

۱-۵- فرضیات تحقیق:

۱- بین تقاضا برای نیروی کار در استان سیستان و بلوچستان و تولید ناخالص داخلی استان رابطه معنی داری دارد.

۲- بین تقاضا برای نیروی کار در استان سیستان و بلوچستان و سرمایه سرانه استان رابطه معنی داری وجود دارد.

۱-۶- قلمرو تحقیق و شیوه تحلیل

قلمرو تحقیق عبارت است از کلیه بخشهای اقتصادی استان سیستان و بلوچستان به تفکیک بخشهای کشاورزی، صنعت و خدمات. لذا موضوع تحقیق برآورد کمی و کیفی عوامل موثر بر تقاضای نیروی کار در اقتصاد استان سیستان و بلوچستان را پوشش می دهد.

تحلیل داده ها با استفاده از تکنیک های آمار توصیفی و تحلیل رگرسیونی و با استفاده از نرم افزارهای Excel, Eviews انجام می شود.

۱-۷- اهداف و دستاوردهای تحقیق

در این مطالعه اهداف زیر دنبال می شود.

اهداف اصلی:

بررسی نظری و تجربی تقاضای نیروی کار

تعیین عوامل موثر بر تقاضای نیروی کار در استان سیستان و بلوچستان

تخمین تابع تقاضای نیروی کار در استان سیستان و بلوچستان

اهداف فرعی:

شناسایی وضعیت اشتغال و بیکاری نیروی کار در استان سیستان و بلوچستان

ارائه پیشنهادات علمی جهت بهبود وضعیت اشتغال و کاهش بیکاری در استان

۱-۸- متدولوژی و روش تحقیق:

در این تحقیق از روش کتابخانه ای برای گردآوری اطلاعات استفاده می شود. آمار و ارقام مورد نیاز از منابع منتشر شده توسط سازمان مدیریت و برنامه ریزی، بانک مرکزی و مرکز آمار ایران تهیه گردیده اند. روش تجزیه و تحلیل و تخمین ها به این صورت بوده است که ابتدا ریشه واحد متغیر ها را پیدا می کنیم، آزمون

ریشه واحد را به همین دلیل انجام می دهیم که بررسی می کنیم مدل با مشکل نامانایی متغیرها روبرو نیست. چنانچه متغیرهای مدل مورد نظر، نامانا و یا غیر ساکن باشد، این احتمال وجود خواهد داشت که رابطه بلند مدت و معنی داری بین متغیرها برقرار خواهد بود. در حقیقت اگر متغیرهای لحاظ شده در مدل نامانا باشد، باید درجه هم انباشتگی آنها را تعیین کرده که برای تعیین آن از آزمونهای دیکی فولر گسترش یافته (ADF)، کمک گرفتیم. این آزمون نشان می دهد که وجود ریشه واحد مبتنی بر پذیرش فرضیه صفر است و متغیر مدنظر، غیر ساکن یا ناماناست. اما عدم ریشه واحد مبتنی بر رد فرضیه صفر نشان دهنده غیر ساکن بودن یا مانایی متغیر است. البته در صورت غیر ساکن بودن متغیرها، ساده ترین راه برای رفع این مشکل استفاده از روش تفاضل گیری است که البته در این حالت برخی از اطلاعات بلند مدت حذف می شود.

از آنجایی که بر اساس مطالعات شین و پسران (۲۰۰۱)، استفاده از روش ARDL، با منظور نمودن وقفه های مناسب منجر به تخمین ضرایب بلند مدت سازگاری میان متغیرهای مورد نظر می شود. در این تحقیق از این روش استفاده شده است. روش ARDL، بدون توجه به (I_0) و (I_1) ، بودن متغیرهای مدل انجام می شود (نوفرستی، ۱۳۷۸). به عبارت دیگر مزیت روش همگرایی ARDL در مقایسه با بقیه روش های همگرایی مثل جوهانسون عبارت است از اینکه در حالیکه روش جوهانسون - جوسیلیوس متکی بر نامانا بودن متغیرهاست، روش ARDL، در مدل های با داده های سالیانه و حجم کم نمونه، معمولا کارایی بیشتری خواهد داشت. روش ARDL و با منظور نمودن وقفه های مناسب، می توان ضرایب بلندمدت سازگاری میان متغیرهای مورد نظر در یک مدل به دست آورد. در روش ARDL برای هر یک از متغیرها با استفاده از معیارهایی مانند شوارتز-بیزین، آکائیک و حنان کوئین، وقفه های بهینه انتخاب می شود. (عابد، ۱۳۹۰، به نقل از پهلوانی و دیگران، ۱۳۸۶). لذا با توجه به خواص و ویژگی های مطلوب این مدل را انتخاب نموده ایم.

۹-۱- روش جمع آوری آمار و اطلاعات:

جامه آماری مورد نظر این تحقیق استان سیستان و بلوچستان در سالهای مورد نظر است و آمارهای مورد نظر این تحقیق به صورت سری زمانی از منابع ذیل استخراج خواه شد.

آمارهای منتشر شده توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اعم از «گزارش اقتصادی و تراز نامه سالهای مختلف و حسابهای ملی ایران (۱۳۸۷-۱۳۳۸).

در زمینه استانی هم اکثر آمارهای جمعیتی و اقتصادی استان سیستان و بلوچستان مورد نظر است (آمارنامه های استان سیستان و بلوچستان برای سال های مختلف). همچنین از کتابخانه و مرکز اسناد استانداری استان

سیستان و بلوچستان، مرکز آمار جمهوری اسلامی ایران، سازمان صنایع و معادن استان، سازمان جهاد کشاورزی استان و سازمان بازرگانی استان نیز استفاده شده است.

۱-۱۰- کاربرد نتایج تحقیق:

با توجه به نرخ بیکاری نسبتاً بالای استان سیستان و بلوچستان و ظرفیت ها و قابلیت های توسعه صنعتی، کشاورزی و خدماتی این استان، عملکرد بخش هایی مذکور می تواند نقش مهمی در کاهش بیکاری استان، ایفا کند. واضح است که شناسایی عوامل موثر بر تقاضای نیروی کار بخش صنعت، کشاورزی و خدمات استان، رمز موفقیت هر طرح و برنامه ای است که برای توسعه اشتغال آرایه می گردد. بنابراین از نتایج این تحقیق می توان برای اتخاذ سیاستهای مناسب برای کاهش بیکاری و هدایت اشتغال در جهت مطلوب بهره برد.

۱-۱۱- محدودیت های تحقیق:

کمبود آمار و اطلاعات جزو لاینفک تمام تحقیقات اقتصادی در سطح کشور می باشد و این کمبود در تحقیقات استانی نمود بیشتری می یابد و لاجرم این تحقیق نیز از این قاعده مستثنا نیست.

۱-۱۲- مراحل علمی اجرای طرح:

در ابتدا با نظر و مشاور استاد راهنما مدل مورد بررسی را انتخاب نمودیم و سپس با مراجعه به سایتهای مختلف اینترنتی و بررسی پژوهشنامه های مختلف و کتابهای مربوطه به موضوع مورد نظر پرداختیم که از آن جمله می توان به مقالات معتبر داخلی و خارجی مربوط به موضوع اشاره کرد و سپس با توجه به اطلاعات کسب شده، اقدام به جمع آوری اطلاعاتی در زمینه موضوع و همچنین با مراجعه به سایتهای مختلف اینترنتی و سایر ارگانهای دولتی داده های مورد نیاز را جمع آوری کردیم و با بکار گیری آزمون های ریشه واحد و تکنیکهای همگرایی به تاثیر و تخمین تابع تقاضای نیروی کار در استان سیستان و بلوچستان برای سالهای ۱۳۸۶-۱۳۵۸ مورد بررسی قرار دادیم و در انتها با توجه به اطلاعات کسب شده و همچنین نتایج تخمین ها به ارائه پیشنهادات و راهکارها برای انتخاب بهینه سیاستها اقدام نمودیم.

۱-۱۳- مفاهیم و تعاریف

آشکار است که در بررسی و تحلیل هر موضوع و مسئله های بایستی کلید واژه ها و اصطلاح آنها تعریف شوند تا مخاطب یا خواننده به مضامین و محتوای مطالب بخوبی پی ببرد. زیرا مخاطب باید به اعماق ذهن مولف، نویسنده یا پژوهشگر وارد شود تا درک درست و دقیقی از مطالب وی به دست آورد. در خصوص تقاضای نیروی

کار در جامعه ایران از ابعاد مختلف می توان تحقیق و بحث کرد و از هر منظری ریشه های موضوع را کاوید، عوامل موثر بر تقاضا را شناخت و پیش بینی های لازم را به عمل آورد. ولی همه این موارد چون با استفاده از واژه ها و اصطلاحات خاص بیان می شوند و هر اصطلاحی در هر متنی معانی و مضامین خاص خود را دارد، از این رو لازم است منظور از آنها بیان شوند.

در مطالبی که در این باره در زیر عنوان می شوند، تلاش شده است که اصطلاحات و واژه ها هم از بعد مفهومی و هم از بعد عملیاتی در بازار کار ایران تعریف شوند. اگر چه دامنه این واژه ها و اصطلاحات بسیار بیشتر از این مقدار است ولی برای جلوگیری از اطاله کلام به همین مختصر اکتفا شده است.

اقتصاد کار: در مورد اقتصاد کار نقطه نظرهای متفاوت ولی نسبتا همسو وجود دارد که در اینجا به این مفهوم در نظر گرفته می شود که معطوف به بازار کار باشد. اقتصاد کار چگونگی عملکرد بازار کار و در عین حال مسائل متعددی را مورد توجه و مطالعه قرار می دهد. اهم این مسائل عبارتند از: زمان اختصاص یافته به کار و اوقات فراغت، نحوه و چگونگی تعیین دستمزدها، استخدام و اخراج نیروی کار، نرخ مشارکت نیروی کار، تبعیض در بازار کار، سرمایه گذاری در سرمایه انسانی، نرخ و نوع بیکاری، نقش اتحادیه ها در بازار کار، قوانین و مقررات بازار کار. هر کدام از مسائل مذکور در جای خود می تواند مورد بحث و تعریف قرار گیرند.

اشتغال بر حسب بخش های اقتصادی: هنگامی که از بخش اشتغال صحبت می شود در واقع منظور اشتغال در سه بخش کشاورزی، صنعت و خدمات است. اشتغال بر حسب فعالیت های اقتصادی از این جهت قابل بررسی و مطالعه است که در هر یک از این سه بخش در روند توسعه از گذشته تا حال تغییرات معنی داری به وقوع پیوسته است. به گونه های که بخش خدمات با گسترش چشمگیری روبرو شده و بر عکس، بخش کشاورزی رو به کاهش نهاده است و بخش صنعت در حد نسبتا متعادلی افزایش نشان می دهد. درباره رشد بخش خدمات دیدگاه های مختلف بر حسب کشورهای مختلف وجود دارد. گزارش سازمان بین المللی کار حاکی از آن است که رشد این بخش به طور عمده متأثر از حضور زنان در بازار کار بوده است (ILO, 2009). اطلاعات مربوط به این بخش ها به طور خاص از این جهت قابل توجه است که می توان تغییرات گسترده در اشتغال و مراحل توسعه را شناسایی و پیش بینی نمود.

تقاضای نیروی کار: تقاضا برای نیروی کار عبارت است از رابطه ای که بین نرخ مزد (قیمت نیروی کار) و میزان اشتغال وجود دارد و نشان می دهد که کارفرما با نرخ مزد معینی، مایل است چه تعداد از نیروی کار را تقاضا بکند. منحنی تقاضای نیروی کار مبین حداکثر میزان اشتغالی است که در سطح نرخ مزد معینی و در